การสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก
Creative Dance: Roengrudi Yaksini Thengtuk

(Received: August 15, 2022 Revised: January 23, 2023 Accepted: January 24, 2023)

มาลินี แทนบุญ[1], สาทิด แทนบุญ[2]
Malinee Tanboon, Satid Tanboon

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกลักษณ์และลีลาการแสดงตัวละครนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ ในละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี และเพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้อันนำไปสู่ผลของการวิจัยและสร้างสรรค์ ดังนี้ เท่งตุ๊กเป็นการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี ในอำเภอท่าใหม่มีเพียงคณะเดียว คือ คณะจักรวาลมงคลศิลป์ และจากการศึกษาบทบาทนางกะแหร่ง พบว่า นางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ เป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยตัวละครที่นิยมแสดง ได้แก่ นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร นางยักษ์กระตุกอืด นางยักษ์กาขาว นางยักษ์อสุรินทนารี นางยักษ์ผาวิก และนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ

การสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก ได้รับแรงบันดาลใจจากบทบาทและลีลาท่ารำของนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ โดยการสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) รูปแบบการแสดง 2) กระบวนท่ารำ3) ผู้แสดงต้องมีทักษะทางนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี 4) การแต่งกายยืนเครื่อง 5) การแต่งหน้า

---

[1]อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม E-mail: tid_satid@hotmail.com
[2]อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม E-mail: tid_satid@hotmail.com

6) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง และ 7) ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ซึ่งการสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊กนี้ ยังถือเป็นการสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี ในรูปแบบของการสร้างสรรค์การแสดงที่ต่อยอดจากรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ เท่งตุ๊ก นางกะแหร่ง

Abstract

The purposes of the research were to study Nang Kraraeng, the Giantesses' identity, and the dancing styles of the actresses in Thengtuk of Chakkawanmongkhonsin in Chanthaburi Province, and to create the dance, Roengrudi Yaksini Thengtuk. The data were collected from documents and structured interviews to analyze the knowledge of the process of creating the dance.

Thengtuk is a folk dance in Chanthaburi Province, and Chakkawanmongkhonsin is the only Thengtuk dance group in Thamai Sub-district in Chanthaburi Province. It was found that Nang Kraraeng played the main role in the story setting. The popular giantesses were Nang Yak Phisuasamut, Nang Yak Kratuk-ud, Nang Yak Kakhaow, Nang Yak Asurinthanari, Nang Yak Phawik, and Nang Yak Phisuanam.

The roles and acting styles of Nang Kraraeng served as inspiration for Roengrudi Yaksini Thengtuk. The creation comprised 1) performance styles, 2) dance choreography, 3) skillful performers, 4) Thai royal costumes, 5) makeup, 6) clubs, and 7) music. Roengrudi Yaksini Thengtuk inherits the art of local performance in Chanthaburi Province, showcasing a creative dance style to continue the local wisdom.

Keywords: Creation, Thengtuk, NangKraraeng.

บทนำ

ศิลปะการแสดงของไทย เป็นการแสดงถึงชาติที่มีอารยธรรมสูง มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีจารีต แบบแผน ในการถ่ายทอดสืบสานมาแต่โบราณ ซึ่งศิลปะการแสดง ได้เข้ามามีบทบาทในวงจรชีวิตของคนไทยทั้งในด้านความเชื่อ ด้านพิธีกรรม ด้านการอบรม ศีลธรรม การศึกษา ตลอดจนด้านการบันเทิง มีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมาโดยตลอด ทำให้รูปแบบของการแสดง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเป็นวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นตามสภาพของสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งนโยบายทางด้านวัฒนธรรม (จินตนา สายทองคำ, 2558, น. 1) ซึ่งในปัจจุบันศิลปะการแสดงได้รับการพัฒนาและต่อยอดจนสามารถจำแนกประเภทได้อย่างชัดเจน อันประกอบด้วย การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งก็มีทั้งแบบพื้นบ้าน แบบหลวง และแบบราชสำนัก รวมถึงการละครไทย ก็เป็นนาฏศิลป์อีกประเภทหนึ่งที่มีหลากหลายรูปแบบ และมีการพัฒนาควบคู่มากับสังคมไทยอย่างยาวนาน โดยเฉพาะละครที่ถือเป็นต้นกำเนิดของละครประเภทต่าง ๆ อย่างละครชาตรี

ละครชาตรี เป็นละครที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งของไทย เชื่อกันว่าไทยรับรูปแบบมาจากอินเดีย ซึ่งเรียกว่า ละครยาตรา หรือ ยาตระ หมายถึงละครที่เล่นได้ง่าย ไม่ต้องอาศัยโรงละคร และมีพระเอกเป็นกษัตริย์ คำว่า กษัตริย์นี้พวกอินเดียตอนเหนือเรียกตามภาษาสันสกฤตว่า “กษัตรียะ” ภายหลัง พวกอินเดียตอนใต้รับมาและออกเสียงเรียกว่า “ฉัตรียะ” ซึ่งไทยเราได้ละครแบบนี้มาจากอินเดียตอนใต้ แต่ออกเสียง “ฉัตรียะ” ไม่ถนัดจึงออกเสียงตามสะดวกปากว่า “ชาตรี” จึงถือกำเนิดของละครที่มีพระเอกเป็นกษัตริย์ คือ ละครชาตรี ลักษณะของละครชาตรี เป็นละครแบบดั้งเดิมยังไม่ประณีต (สมถวิล วิเศษสมบัติ, 2525, น. 24) ผู้แสดงจะเป็นผู้ชายล้วน มีผู้แสดงทั้งหมด 3 คน ได้แก่ ตัวนายโรง หรือตัวยืนเครื่องตัวนาง และตัวทำบทเบ็ดเตล็ด ภายหลังมีการดัดแปลงเรื่องให้มีความแปลกออกไป ทำให้ผู้แสดง

ละครชาตรีจึงมีมากกว่า 3 คน (นันท์ทยา ลำดวน, 2531, น. 6) ละครชาตรีเป็นที่นิยมกัน อย่างแพร่หลายทางภาคใต้ของไทย นิยมแสดงเรื่อง พระสุธนและนางมโนราห์ จึงเรียกละครประเภทนี้ว่า โนราห์ชาตรี (สมชาย วาสุกรี, 2546, น. 11) ซึ่งต่อมาภายหลังได้มีการสืบค้นของคนโบราณว่ามีพ่อครูละครโนราห์เดินทางโดยเรือจากจังหวัดนครศรีธรรมราชมุ่งตรงมายังภาคตะวันออกในแถบจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด มาได้ภรรยาทางด้านละครจึงมีการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมไปโดยปริยาย และถือกำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่า “ละครเท่งตุ๊ก” (จีรประทีป ทองเปรม, 2563)

ละครเท่งตุ๊ก ถือเป็นสื่อสำคัญที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของคนจันทบุรี ซึ่งเป็นมหรสพพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่บรรพบุรุษสู่ลูกหลาน มักนิยมเล่นกันในงานแก้บน หรืองานทิ้งกระจาดตามศาลเจ้า และศาลหลักเมือง โดยกล่าวกันว่า “เท่งตุ๊ก” ได้รับอิทธิพลมาจากการเล่นมโนราห์ของภาคใต้ สังเกตได้จากเครื่องแต่งกาย ท่ารำและคำร้อง แต่มีการประยุกต์ให้เข้ากับศิลปะการแสดงท้องถิ่น จนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเดิมทีมีการเล่นกันมากที่อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี นับเป็นแหล่งละครชาตรีหรือเท่งตุ๊กซึ่งมีอยู่หลายคณะในสมัยนั้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำราและจากการสัมภาษณ์ พบว่า คณะละครเท่งตุ๊ก ในจังหวัดจันทบุรี มีทั้งหมด 14 คณะ ได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มีทั้งหมด 13 คณะ คือ 1) คณะ ส.บัวน้อย 2) คณะ ส.แจ่มจรัส 3) คณะ ณ.นาคเจริญ 4) คณะสำราญศิลป์ 5) คณะศิษย์สำราญศิลป์ 6) คณะถนอมจิต ศิษย์เจริญ 7) คณะเปรมฤทัยวัยรุ่น 8) คณะชวนชื่น 9) คณะขวัญใจเจริญศิลป์ 10) คณะชัยเจริญพร 11) คณะไชยเจริญศิลป์ 12) คณะมนัสชัย วัฒนา 13) คณะจันทราบันเทิงศิลป์ และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 1 คณะ คือ 14) คณะจักรวาลมงคลศิลป์

สำหรับคณะละครเท่งตุ๊กที่ยังคงทำการแสดงอยู่ในจังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันมีทั้งหมด 6 คณะ โดยแบ่งออกเป็น 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ คณะ ส.บัวน้อย คณะ ณ.นาคเจริญ คณะขวัญใจเจริญศิลป์ คณะเปรมฤทัยวัยรุ่น และคณะไชยเจริญศิลป์ ส่วนอำเภอท่าใหม่ มีเพียงคณะเดียว คือ คณะจักรวาลมงคลศิลป์

คณะจักรวาลมงคลศิลป์ เป็นผู้หนึ่งที่สืบทอดละครชาตรีจากนางเต้าหยิน สวัสดิ์ไชย หรือคนพื้นที่เรียกว่า ย่ายิ้น ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ร่ำเรียนละครชาตรีมาจากแม่ครูวอน สวัสดิ์ไชย โดยไม่ทราบว่าแม่ครูวอน สืบทอด หรือร่ำเรียนมาจากผู้ใด แต่ถือได้ว่าเป็นคณะละครที่เก่าแก่ที่สุดในอำเภอท่าใหม่ จากคำบอกเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับต้นกำเนิดละครชาตรี (เท่งตุ๊ก) ในจังหวัดจันทบุรีว่า “ได้มีโนราห์อพยพย้ายถิ่นฐานโดยสารเรือสำเภาขึ้นมาจากทางภาคใต้ ขณะที่นั่งเรือมาได้เกิดลมพายุ ประสบเหตุเรืออับปาง ทำให้เรือแตก คนบนเรือต่างคนก็ต่างขึ้นฝั่ง ตามอำเภอต่าง ๆ เช่น ที่แหลมสิงห์ หาดเจ้าหลาว บางกะไชย ฯลฯ จนคนทางบางกะไชยเรียกละครเท่งตุ๊กนี้ว่า “ละครเรือแตก” แล้วโนราห์ที่มากับเรือแต่ละคนก็ใช้วิชาชีพที่ติดตัวมาฝึกหัดให้กับคนในท้องถิ่น โดยมีสิ่งที่ต่างกันก็คือ ภาษาถิ่น ทำให้เวลาร้องก็จะแตกต่างไปจากละครทางภาคใต้ นอกจากจะต่างกันด้วยคำร้องแล้ว ท่วงท่าและกระบวนรำก็ยังแตกต่างกันอีกด้วย ซึ่งจุดเด่นก็จะเป็นเรื่องของการโหมโรงโทนกลอง บทไหว้ครู บทรำซัดและการแสดงเป็นเรื่อง เวลารำซัดจะต้องรำเป็นคู่ ในสมัยก่อนผู้รำจะเป็นผู้หญิงล้วน แต่ปัจจุบันก็จะมีผู้ชายมาร่วมแสดงด้วย ถือว่าเป็นการช่วยกันอนุรักษ์ศิลปะการแสดงประจำท้องถิ่นนี้เอาไว้ ซึ่งสาเหตุที่เรียกการแสดงนี้ว่า “เท่งตุ๊ก” เพราะเรียกตามเสียงของเครื่องดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งจะมีโทน กลองตุ๊ก ฉิ่ง กรับ ฉาบเล็ก แต่ปัจจุบันปรับให้ทันสมัยขึ้น จึงนำระนาดเอกมาผสมโรงด้วย เพราะเวลาตีโทนเสียงจะดัง “เท่ง” และเวลาตีกลองตุ๊ก เสียงจะดัง “ตุ๊ก” จึงเรียกรวมกันว่า “เท่งตุ๊ก” (จักรวาล มงคลสุข, 2563)

สำหรับรูปแบบการแสดงละครชาตรี (เท่งตุ๊ก) คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จะมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบการแสดงละครเท่งตุ๊กทั่วไป กล่าวคือ เริ่มจากการบูชาครูเพื่อเป็นสิริมงคลก่อนการแสดงแล้วจึงมีการโหมโรง การร้องไหว้เจ้าและร้องให้พร จากนั้นตัวพระจะออกมารำ 12 ท่า ต่อด้วย รำซัดชาตรี ซึ่งอาจจะรำเพียงบทใดบทหนึ่งก็ได้ จากนั้นจะเริ่มการแสดง เป็นเรื่องราวและจบด้วยการลงโทน คือ การใช้วงดนตรีบรรเลงเพื่อบอกถึง การจบการแสดงและการลาโรง โดยนิยมแสดงในงานแก้บน งานไหว้ศาลเจ้าพ่อ และงานมงคลทั่วไป ผู้แสดงจะต้องร้องเอง รำเองและมีลูกคู่ร้องรับ ตัวละคร แต่ละตัวจะมีบทบาทหน้าที่ลักษณะการร้องที่แตกต่างกันตามบทบาท ของตัวละครแต่ละเรื่อง ซึ่งในการแสดงละครแต่ละเรื่องนั้นจะไม่สามารถแสดง ตั้งแต่เริ่มเรื่องจนกระทั่งจบเรื่องได้ เนื่องจากระยะเวลาในการทำการแสดง ไม่เพียงพอ จึงนิยมตัดทอนบทละครออกเป็นตอน ๆ ให้มีความเหมาะสม กับระยะเวลาในการทำการแสดง แต่อย่างไรก็ตามในส่วนสำคัญของการแสดงนั้น จะมีตัวนางกะแหร่ง หรือตัวอิจฉาเป็นตัวดำเนินเรื่องราว เรียกเสียงหัวเราะ และสร้างอารมณ์เคียดแค้นทำให้ผู้ชมคล้อยตาม จึงถือได้ว่าเป็นตัวละครชูโรง ให้กับการแสดงละครชาตรี (เท่งตุ๊ก) (จักรวาล มงคลสุข, 2563)

นางกะแหร่งเป็นตัวละครที่สำคัญมากที่สุดตัวหนึ่งของการแสดง ละครชาตรี (เท่งตุ๊ก) โดยตัวนางกะแหร่ง จะเป็นตัวดำเนินเรื่อง และตัวชูโรง ในการแสดง สามารถสร้างสีสัน และเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้เป็นอย่างมาก โดยนางกะแหร่งมีลักษณะคล้ายกับนางอิจฉา แต่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างไปตามบทละคร ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ นางกะแหร่งหน้าผี นางกะแหร่งหน้าลาย และนางกะแหร่งหน้ายักษ์ ซึ่งนางกะแหร่งทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นตัวละครที่สอดแทรกความสนุกสนาน สามารถหยอกล้อกับโทนในวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง สร้างความสนุกสนาน ครื้นเครงให้กับผู้ชมได้เป็นอย่างดีที่สุด จึงนับได้ว่าเป็นตัวเอกในการแสดงละคร เท่งตุ๊กตัวหนึ่ง (จักรวาล มงคลสุข, 2563)

จากความสำคัญที่กล่าวมา ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาเอกลักษณ์บทบาทและลีลาท่ารำของ นางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ ในการแสดงละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์นี้ปรากฏอยู่ในบทละครอยู่หลายเรื่อง และยังเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง รวมถึงสามารถหยอกล้อกับวงดนตรีโดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทโทนชาตรี ซึ่งเป็นส่วนที่ให้สามารถเพิ่มอรรถรสให้กับการแสดงที่น่าติดตาม สนุกสนาน เรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น นางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ จึงเป็นตัวละครที่น่าสนใจ สมควรที่จะสืบสานกลวิธีทางบทบาท และลีลาท่ารำของนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ คณะผู้วิจัยจึงได้นำตัวนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ที่มีความน่าสนใจและยังเป็นที่นิยมทำการแสดงอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่

1. นางกะแหร่ง บทบาทของนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร ในเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีผีเสื้อ

2. นางกะแหร่ง บทบาทของนางยักษ์กาขาว ในเรื่องพิกุลทอง ตอนเทวีชะนีป่า

3. นางกะแหร่ง บทบาทของนางยักษ์ผาวิก ในเรื่องวงษ์สวรรค์จันทวาส ตอนตรีสุริยาพบจินดาสมุทร

4. นางกะแหร่ง บทบาทของนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ (พรายสมุทร) ในเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภัณฑ์ถวายม้า

5. นางกะแหร่ง บทบาทของนางยักษ์กระตุกอืด ในเรื่องขันทอง ตอนขันทองบ้า

6. นางกะแหร่ง บทบาทของนางยักษ์อสุรินทนารี ในเรื่องพระไทรทองมาประดิษฐ์เป็นการแสดงสร้างสรรค์ชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก เพื่อเป็นการสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครเท่งตุ๊กของจังหวัดจันทบุรีในรูปแบบของการสร้างสรรค์การแสดงต่อยอดจากรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์และลีลาการแสดงตัวละครนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ ในละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก

ขอบเขตในการสร้างสรรค์

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาของการสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก คณะผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงละครเท่งตุ๊ก จากเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ประกอบด้วย 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดงเท่งตุ๊กในจังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาประวัติ ความเป็นมา การสืบทอด และองค์ประกอบของการแสดงละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ และ 3) ศึกษาบทบาทนางกะแหร่งประเภทนางยักษ์ ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ที่นิยมแสดงในปัจจุบัน จำนวน 6 ตัว ประกอบด้วย นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร นางยักษ์กระตุกอืด นางยักษ์กาขาว นางยักษ์อสุรินทนารี นางยักษ์ผาวิก และนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ

1.2 การสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก คณะผู้วิจัยนำผลการศึกษาบทบาทนางกะแหร่งประเภทนางยักษ์ในการแสดงละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี มาสังเคราะห์ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาประวัติความเป็นมาของละครเท่งตุ๊กและองค์ประกอบการแสดงละครเท่งตุ๊ก คณะผู้วิจัยทำการศึกษาประเด็นดังกล่าวในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งของวัฒนธรรมพื้นบ้านแขนงนี้ ส่วนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติความเป็นมา การสืบทอด

และองค์ประกอบการแสดงละครเท่งตุ๊ก รวมถึงบทบาทของนางกะแหร่งนั้น คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากคณะจักรวาลมงคลศิลป์ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นคณะละครเท่งตุ๊กเพียงคณะเดียว ของอำเภอท่าใหม่และมีชื่อเสียงมาก รวมถึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ยังปรากฏองค์ความรู้ของนางกะแหร่ง ที่ยังคงได้รับการสืบทอดในปัจจุบัน

3. ขอบเขตด้านบุคคล

การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล คณะผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์และพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้านประวัติความเป็นมา การสืบทอด องค์ประกอบการแสดงละครเท่งตุ๊ก และบทบาทของนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ในการแสดงละครเท่งตุ๊ก ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ จำนวน 1 คน

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้านการสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก จำนวน 5 คน

3) การวิพากษ์และประเมินการสร้างสรรค์ ประกอบด้วยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการวิพากษ์ จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการประเมินการสร้างสรรค์ จำนวน 3 คน

4) กลุ่มผู้ปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย จำนวน 6 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เริงฤดี หมายถึง รู้สึกสนุกสนานเบิกบานใจ

ยักษิณี หมายถึง ยักษ์เพศหญิงในละครเท่งตุ๊ก

เท่งตุ๊ก หมายถึง การแสดงพื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับละครชาตรีโบราณที่มักแสดงเป็นเรื่องราว ลักษณะชื่อของการแสดงเท่งตุ๊กมาจากเสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงนางกะแหร่ง

หมายถึง ตัวละครในการแสดงละครเท่งตุ๊ก ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ ในบทบาทนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร ในเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีผีเสื้อ บทบาทนางยักษ์กาขาวในเรื่องพิกุลทอง ตอนเทวีชะนีป่า บทบาทนางยักษ์ผาวิกในเรื่องวงษ์สวรรค์จันทวาสตอนตรีสุริยาพบจินดาสมุทร นางยักษ์ผีเสื้อน้ำ (พรายสมุทร) ในเรื่องสุวรรณหงส์ตอนกุมภัณฑ์ถวายม้า นางยักษ์กระตุกอืดในเรื่องขันทอง ตอนขันทองบ้า และนางยักษ์อสุรินทนารี ในเรื่องพระไทรทอง

ผลการวิจัยสร้างสรรค์

การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลอันนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ไทย คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ศึกษาเอกลักษณ์และลีลาการแสดงตัวละครนางกะแหร่งประเภทนางยักษ์ ในละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาพบว่า การแสดงละครเท่งตุ๊กเป็นการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรีที่ได้รับวัฒนธรรมมาจากการแสดงโนราห์ของภาคใต้ และได้มีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันอำเภอท่าใหม่มีคณะละครเท่งตุ๊กเพียงคณะเดียวที่ยังคงทำการแสดงอยู่ในปัจจุบัน คือ คณะจักรวาลมงคลศิลป์ รูปแบบการแสดงมีการใช้ท่ารำทั้งหมด 12 ท่า นิยมใช้ผู้หญิงเป็นผู้แสดง โดยผู้แสดงจะเป็นผู้ร้องเองและมีลูกคู่คอยรับ การแต่งกายเป็นการแต่งกายยืนเครื่องคล้ายละครชาตรี โดยการแสดงนิยมใช้นิทานพื้นบ้านมาแสดงเป็นตอน ๆ ให้เหมาะสมกับระยะเวลา แต่อย่างไรก็ตามส่วนสำคัญของการแสดงละครเท่งตุ๊กจะมีตัวนางกะแหร่งหรือตัวอิจฉา เป็นตัวชูโรง สร้างสีสัน และสร้างความตลกขบขัน ซึ่งบทบาทของนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ที่นิยมทำการแสดงอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร นางยักษ์กระตุกอืด นางยักษ์กาขาว นางยักษ์อสุรินทนารี นางยักษ์ผาวิก และนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ

2. สร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก

ผลการสร้างสรรค์พบว่า การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ โดยคณะผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจจากบทบาทและลีลาท่ารำของนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ ในการแสดงละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งปรากฏอยู่ในบทละครอยู่หลายเรื่อง และยังเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยมีผลของการสร้างสรรค์ ดังนี้

1) รูปแบบการแสดง ใช้ผู้แสดงหญิงจำนวน 6 คน เพื่อแสดงบทบาทนางยักษ์ทั้ง 6 ตัว จากเรื่องที่นิยมแสดงในละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 “เชิญทัศนา” แสดงถึงการปรากฏตัวของเหล่านางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์

ช่วงที่ 2 “ฉายาอสุรี” แสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวของนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ โดยจะบรรยายถึงอัตลักษณ์และที่มาของนางยักษ์ในแต่ละเรื่อง จำนวน 6 ตัว ประกอบด้วย

นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร เรื่อง พระอภัยมณี มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ที่ดุดัน และมีความแค้นเคือง

นางยักษ์กระตุกอืด เรื่อง ขันทอง มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ที่มีลักษณะเป็นนางตลาด และมีมนต์คาถาสามารถจำแลงแปลงกายได้

นางยักษ์กาขาว เรื่อง พิกุลทอง มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ที่สามารถใช้มนต์คาถาแปลงกายเป็นสาวน้อยได้ และมีนิสัยขี้อิจฉา นางยักษ์อสุรินทนารี เรื่อง พระไกรทอง มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ลักเพศ ครึ่งบนเป็นหญิงครึ่งล่างเป็นชาย มักมากในกาม และมีนิสัยขี้อิจฉา

นางยักษ์ผาวิก เรื่อง วงศ์สรรค์จันทวาส มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ปัญญาอ่อนและมีนิสัยเหมือนเด็ก

นางยักษ์ผีเสื้อน้ำ เรื่อง สุวรรณหงส์ ตอน กุมภัณฑ์ถวายม้า มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์มักมากในกาม มีนิสัยขี้อิจฉา และสามารถแปลงกายได้

ช่วงที่ 3 “ยักษิณีเริงระบำ” เป็นการจับระบำของเหล่านางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ ซึ่งแสดงถึงอารมณ์รื่นเริงสมกับบทบาทที่มีความคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง และมีความสนุกสนาน

2) กระบวนท่ารำและการแปรแถว

ช่วงที่ 1 “เชิญทัศนา” พบว่า มีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้พื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าสอดสร้อยมาลา ท่าผาลาเพียงไหล่ ท่าจีบยาว และท่าบัวชูฝัก 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าท่าน ท่าตัวเรา และท่าเดิน และ 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก คือ ท่าชักสายทองขวา และท่ากินรี โดยมีลักษณะการใช้พลังในระดับปานกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับบทร้องที่มีการกล่าวถึงอารมณ์เบิกบานใจ ด้วยท่ารำที่กระฉับกระเฉง และมีการใช้ทิศด้านหน้าในการเคลื่อนที่ขนานกับคนดู และทแยงมุมกับคนดู

ช่วงที่ 2 “ฉายาอสุรี” พบว่า มีวิธีการใช้ท่ารำไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบทบาทและมีความสอดคล้องกับคำร้องและทำนองเพลง

นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าพรหมสี่หน้า ท่าสอดสูง 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเรา ท่าตาย และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องสุดเคืองขุ่น จะใช้ท่ารำในลักษณะตบเข่าเพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงความไม่พอใจ บทร้องไว้เคียงกาย จะใช้ท่ารำในลักษณะการนำนิ้วชี้ทั้ง สองมาคู่กัน เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงคู่รักเคียงคู่กัน และ 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก คือ ท่าเท้าเอว และท่าแม่ลาย

นางยักษ์ผีกระตุกอืด มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าช้านางนอน ท่าผาลาเพียงไหล่ ท่าชักแป้งผัดหน้าและท่าลอยหน้าร่วมกับการเก็บเท้าของตัวยักษ์

2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าไหว้ ท่าแปลงกาย ท่าท่าน ท่ามา และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง ได้แก่ บทร้องกระตุกอืด ยักษี จะใช้ท่ารำในลักษณะการยืดตัวขึ้น เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงบุคลิกของนางยักษ์กระตุกอืด บทร้องกำราบไว้ จะใช้ท่ารำในลักษณะก้มตัวลงเล็กน้อย นำมือมาประสานกัน เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงการถูกคำสาป 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าบัวบาน

นางยักษ์กาขาว มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าจันทร์ทรงกลดและท่ากระต่ายชมจันทร์ 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเรา ท่าสวยงาม ท่าไหว้ และท่าแปลงกาย และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องต้องติดตา จะใช้ท่ารำจันทร์ทรงกลด เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงความสวยงาม ผ่องใส บทร้องขี้อิจฉาลวงร้ายได้ชายชม จะใช้ท่ารำในลักษณะหมุนตัวพร้อมกับกระทืบเท้า เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงความไม่พอใจ และ 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าโปรยดอกไม้

นางยักษ์อสุรินทนารี มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าบัวชูฝัก และท่าช้างประสานงา 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเราท่าท่าน และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องมองดูเหตุ ใช้ท่ารำในลักษณะท่ามอง เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงการมองบทร้องนางยักษ์อสุรินทนารี จะใช้ท่ารำที่ผสมผสานกับท่านาฏยศัพท์ของตัวยักษ์ เพื่อสื่อความหมายเฉพาะตัว และ 3) กระบวนท่ารำของละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าแมงมุมชักใย

นางยักษ์ผาวิก มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าพรหมสี่หน้าท่าจันทร์ทรงกลด ท่าผาลาเพียงไหล่และท่าเงื้อของตัวยักษ์ 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเรา ท่าพร้อมพรั่ง และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องนางยักษ์ จะใช้ท่ารำที่ผสมกับท่านาฏยศัพท์ เพื่อสื่อความหมายแนะนำตัวของตัวละคร บทร้องแสนอนาถอ่อนปัญญา จะใช้ท่ารำที่มีลักษณะ

นำมือทั้งสองมาจับที่ศีรษะ เพื่อสื่อความหมายถึงสติปัญญา และ 3) กระบวนท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าเท้าเอว และท่ากินรี

นางยักษ์ผีเสื้อน้ำ มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าผาลาเพียงไหล่ ท่าช้านางนอน ท่าพิสมัยเรียงหมอน 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่ารัก ท่าไหว้ ท่าแปลงกาย และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องนางยักษิณีผีเสื้อน้ำ จะใช้ท่ารำในลักษณะตั้งวงจีบล่อแก้วระดับวงล่างเพื่อสื่อความหมายถึงตัวละครนางยักษ์ บทร้องแสนสุดจะอิจฉา และบทร้องน่าใจหาย จะใช้ท่ารำในลักษณะตบอก และตบเข่า เพื่อสื่อความหมายถึงความกระวนกระวายใจ และ 3) กระบวนท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าโปรยดอกไม้ ท่าชักสายทองซ้าย และท่าชักสายทองขวา

การใช้พลังมีตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงระดับมาก เพื่อให้สอดคล้องกับบทร้องและบทบาทในการแสดง โดยใช้ทิศด้านหน้าเป็นหลักในการเคลื่อนที่เดินเข้าหาคนดู ถอยหนีคนดู และการฉวัดเฉวียน ช่วงที่ 3 “ยักษิณีเริงระบำ” พบว่า มีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ การจีบ การตั้งวง การก้าวหน้า การซอยเท้า การยักตัว การตีไหล่ ตามแบบนาฏศิลป์ไทย และการใช้ท่ารำนาฏยศัพท์ของตัวยักษ์ ได้แก่ ท่าลอยหน้าร่วมกับการเก็บเท้า 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าสวย ท่าครุ่นคิด และการใช้ท่ารำเพื่อตีความแทนลักษณะและบทบาทของนางยักษ์ ได้แก่ ท่าอกแตกตาย ท่าอืด และ 3) กระบวนท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก คือ ท่าเท้าเอว โดยการแสดงในช่วงนี้ มีการใช้พลังในระดับปานกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับบทร้องที่มีการกล่าวถึงอารมณ์เบิกบานใจ สนุกสนาน และมีการใช้ทิศด้านหน้าในการเคลื่อนที่ขนานกับคนดูและทแยงมุมกับคนดู

3) ผู้แสดง จะต้องมีรูปร่างที่สมส่วน มีทักษะทางนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี สามารถแสดงท่าทางได้ในลักษณะคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง

4) การแต่งกาย คณะผู้วิจัยมีแนวคิดในการประดิษฐ์สร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย พัฒนาให้มีความหมายเหมาะสมกับบทบาทของผู้แสดง โดยเป็นการแต่งกายในลักษณะแต่งกายยืนเครื่อง เพื่อให้มีความใกล้เคียงกับเครื่องแต่งกายของละครเท่งตุ๊ก โดยจะใส่กระบังหน้า มีการเก็บผมด้านหลัง เพื่อให้สามารถปฏิบัติท่ารำได้อย่างคล่องแคล่ว ส่วนสีของผ้าห่มนางมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้มีความหมายสอดคล้องกับตัวละคร ดังนี้

เครื่องแต่งกายของนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทการแสดงที่มีความดุร้าย เนื่องจากนางยักษ์ผีเสื้อสมุทรถูกพระอภัยมณีและลูกหนีไป ชุดจึงมีการสร้างสรรค์ให้มีสีแดงซึ่งทางจิตวิทยาเป็นสีที่สื่อถึงสัญญะของพลังอำนาจ ความก้าวร้าว รุนแรง และตัณหาที่ควบคุมไม่ได้ (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2543, น. 70)

เครื่องแต่งกายของนางยักษ์กระตุกอืด คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทการแสดงที่เคยเป็นนางฟ้ามาก่อน แต่ถูกสาปจึงต้องกลายมาเป็นนางยักษ์ ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้ใช้สีเขียว เนื่องจากเป็นสีเอกลักษณ์ของยักษ์และบ่งบอกถึงสถานะของนางฟ้าที่กลายมาเป็นนางยักษ์ได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร
(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายนางยักษ์กระตุกอืด

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

เครื่องแต่งกายของนางยักษ์กาขาว คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทและชื่อของนางยักษ์กาขาวที่มีการกล่าวถึง ความมีเสน่ห์ แต่แฝงไปด้วยความขี้อิจฉา ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้ใช้สีขาว เนื่องจากเป็นสีที่มีความสอดคล้องกับชื่อ และในทางจิตวิทยาในด้านลบยังเป็นสีที่สื่อถึงสัญญะของความหลอกหลวง มุ่งร้าย และอิจฉาริษยา

เครื่องแต่งกายของนางยักษ์อสุรินทนารี คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทที่มีลักษณะเป็นนางยักษ์ลักเพศ ปรารถนาความรักมาครอบครองด้วยกามอารมณ์ ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้ใช้สีม่วง เนื่องจากในทางจิตวิทยาเป็นสีที่สื่อถึงสัญญะของแรงกระตุ้นจากความปรารถนา (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2543, น. 74)

ภาพที่ 3 เครื่องแต่งกายนางยักษ์กาขาว

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

ภาพที่ 4 เครื่องแต่งกายนางยักษ์อสุรินทนารี

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผาวิก คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทการแสดงที่ถูกสาปจึงต้องกลายมาเป็นนางยักษ์ที่มีความบกพร่องทางปัญญา จึงเลือกใช้สีชมพูสำหรับการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย เนื่องจากสีชมพูเป็นสีที่อ่อนหวานและสดใส เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของความเป็นนางยักษ์ที่มิได้ดุร้ายเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความเป็นเด็กอยู่ในตัวอีกด้วย

เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นถิ่นที่อยู่ของนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้จึงใช้สีฟ้า เนื่องจากเป็นสีของน้ำแหล่งที่อยู่ของนางยักษ์

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผาวิก

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

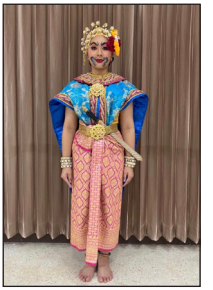

ภาพที่ 6 เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

5) การแต่งหน้า เนื่องจากนางยักษ์ในการสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก จะไม่สวมศีรษะปิดหน้า ดังเช่น การแสดงโขน แต่ใช้วิธีการแต่งหน้าแทน โดยคณะผู้วิจัยมีการสร้างสรรค์การเขียนพรายหน้ายักษ์ เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทของผู้แสดง และสอดคล้องกับสีของชุดการแสดงดังนี้

นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร เป็นนางยักษ์โมโหร้าย ก้าวร้าว และรุนแรง จะใช้สีเขียว เป็นสีที่ใช้กับพรายยักษ์ทั่วไป โดยจะเขียนเส้นให้คม และมีขนาดเส้นที่ใหญ่ เพื่อเสริมให้ใบหน้าดูเข้มและบ่งบอกถึงลักษณะของความดุร้าย

นางยักษ์กระตุกอืด เป็นนางฟ้าที่โดนคำสาปให้กลายมาเป็นนางยักษ์ การเขียนพรายบนใบหน้าของผู้แสดง จึงเขียนให้เชิดขึ้น ดังปรากฏบริเวณปาก เพื่อให้ปากของผู้แสดงดูคว่ำลง และจะทำให้ใบหน้าดูโศกเศร้า

นางยักษ์กาขาว เป็นนางยักษ์ที่มีโฉมงาม และความมีเสน่ห์ การเขียนพรายบนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนลายเส้นที่บางและมีความอ่อนช้อย ดังจะปรากฏบริเวณปาก ปลายพราย ต้นคิ้ว และปลายคิ้ว

นางยักษ์อสุรินทนารี เป็นนางยักษ์ลักเพศ การเขียนพรายบนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนลายเส้นที่บางและอ่อน เพื่อสื่อถึงความเป็นผู้หญิง

ดังปรากฏบริเวณปาก แต่ตรงบริเวณคิ้วจะใช้การเขียนเพื่อสื่อถึงความเป็นผู้ชาย ซึ่งมีการนำโครงคิ้วการเขียนแบบละครไทยมาปรับใช้ คือ การเขียนที่มีลักษณะใหญ่ ดังนั้น เมื่อมาปรากฏบนใบหน้าของนางยักษ์ จึงเขียนคิ้วในลักษณะใหญ่ผสมผสานกับการเขียนพรายยักษ์

นางยักษ์ผาวิก เป็นนางยักษ์บกพร่องทางปัญญา การเขียนพรายบนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนที่ไม่ละเอียด และซับซ้อนมาก เพื่อสื่อถึงความเป็นเด็ก แต่ยังคงความเป็นนางยักษ์

นางยักษ์ผีเสื้อน้ำ เป็นนางยักษ์ที่มีถิ่นที่อยู่ในน้ำ การเขียนพรายบนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนพรายที่เหมือนกับลายคลื่นน้ำ ดังปรากฏบริเวณปาก ปลายพราย ต้นคิ้ว ปลายคิ้ว และมีการใช้สีฟ้าลงบริเวณพรายเพื่อสื่อถึงสีของน้ำ

6) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง คือ กระบอง เนื่องจากเป็นอาวุธประจำกายของนางยักษ์

7) ดนตรีที่ใช้ประกอบการการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ละครชาตรีเครื่องใหญ่ ส่วนบทเพลงแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การบรรเลงดนตรีประกอบกับการขับร้อง ได้นำทำนองมาจากเพลงไทยอัตราจังหวะชั้นเดียวที่นิยมใช้กับการแสดงของนางกะแหร่งมาเป็นโครงสร้างในการประพันธ์คำร้อง เพื่อบ่งบอกบทบาทของนางยักษ์ทั้ง 6 ตัว และการบรรเลงดนตรีล้วนจะใช้เฉพาะเครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะหน้าทับ ซึ่งปรากฏในการขึ้นต้น การเชื่อมระหว่างบทตัวนางยักษ์ และการจับระบำในช่วงท้ายของการแสดง

อภิปรายผลการวิจัยสร้างสรรค์

จากการสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก เป็นการศึกษาบทบาทนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง คณะผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจหลักในการสร้างสรรค์การแสดง โดยแนวคิดในการสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กระบวนท่ารำและการแปรแถว ผู้แสดง การแต่งกาย การแต่งหน้า อุปกรณ์ประกอบการแสดง และดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งสามารถอภิปรายผลการสร้างสรรค์ได้ดังนี้

1) การคัดเลือกผู้แสดงชุด เริงฤดียักษิณีเท่งตุ๊ก จะต้องมีรูปร่างที่สมส่วน มีทักษะทางนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี สามารถแสดงท่าทางได้ในลักษณะคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง รวมถึงสามารถเข้าใจบทบาทและอารมณ์ของตัวละครนางกะแหร่ง ประเภทนางยักษ์ โดยการแสดงออกทางสีหน้า และแววตาได้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถทำให้ผู้ชมได้รับอรรถรสในการชม ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ (ณัฐภา นาฏยนาวิน, 2558, น. 42) ที่กล่าวว่า การคัดเลือกนักแสดงจะต้องคำนึงถึงประสบการณ์และความสามารถในด้านการแสดงออกได้อย่างหลากหลาย

2) ดนตรีที่ใช้ประกอบการการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ละครชาตรีเครื่องใหญ่ที่มีการประสมวงระหว่างวงปี่พาทย์ ไม้นวมและวงปี่พาทย์ชาตรี ส่วนบทเพลงแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การบรรเลงดนตรีประกอบกับการขับร้อง ได้นำทำนองมาจากเพลงไทยอัตราจังหวะชั้นเดียว ที่นิยมใช้กับการแสดงของนางกะแหร่ง มาเป็นโครงสร้างในการประพันธ์คำร้องที่มีฉันทลักษณ์เป็นกลอนแปด เพื่อบ่งบอกบทบาทของนางยักษ์ทั้ง 6 ตัว และการบรรเลงดนตรีล้วน จะใช้เฉพาะเครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะหน้าทับของละครเท่งตุ๊กมาร้อยเรียงเป็นทำนอง ซึ่งปรากฏในการขึ้นต้น การเชื่อมระหว่างบทตัวนางยักษ์ และการจับระบำในช่วงท้ายของการแสดงที่สื่อถึง

อารมณ์เบิกบานใจของเหล่านางยักษ์ ให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบของการแสดงและบทบาทของตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ (ดาริณี ชำนาญหมอ, 2557, น. 52 - 56) กล่าวถึง เสียงประกอบการแสดง เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลทั้งต่อการเคลื่อนไหวสำหรับผู้แสดงและการถ่ายทอดอารมณ์ของผู้แสดงต่อผู้ชม ดังที่ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 92 - 93) กล่าวถึง ความสำเร็จของการแสดงละคร คือ ประยูกะ หมายถึง เสียงเพลงร้อง เพลงบรรเลง การแสดงอารมณ์เหล่านี้ที่แสดงออกมาอย่างสมเหตุสมผล

3) การแต่งกาย เป็นการแต่งกายยืนเครื่อง ใกล้เคียงกับเครื่องแต่งกายของละครเท่งตุ๊ก โดยมีการสร้างสรรค์สีของผ้าห่มนางตามบทบาทชื่อและถิ่นที่อยู่ รวมถึงการให้ความหมายของสีในเชิงลบ เพื่อให้เหมาะสมกับตัวละคร ส่วนการแต่งหน้า มีการเขียนพรายหน้ายักษ์ เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทของนางยักษ์ และใช้อุปกรณ์ในการแสดง คือ กระบอง เนื่องจากเป็นอาวุธประจำกายของนางยักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 93) กล่าวถึง ความสำเร็จของการแสดงละคร คือ สัมฤทธิการประดับประดาสิ่งต่าง ๆ ของการแสดงให้มีความเหมาะสม

4) กระบวนท่ารำและการแปรแถว มีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ที่นำมาจากท่ารำนาฏยศัพท์เบ็ดเตล็ดและท่ารำแม่บทในละครรำ 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่าและการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง 3) การใช้ท่ารำการแสดงละครเท่งตุ๊กโดยมีการใช้พลังตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงระดับมากในการแสดงอารมณ์ประกอบการรำ ที่มีการเคลื่อนที่และการใช้ทิศทางในการแสดง เพื่อความสอดคล้องกับบทบาทในการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 229) กล่าวถึง การที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวให้เกิดอิริยาบถต่าง ๆ นั้นสรีระทุกส่วนต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กัน

ข้อเสนอแนะ

การแสดงละครเท่งตุ๊กยังมีตัวละครหรือแง่มุมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น นางกะแหร่ง ตัวโจ๊ก ตัวตลก ดนตรีประกอบการแสดงเท่งตุ๊ก การสืบทอด เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาต่อยอดเพิ่มเติมทางด้านวิชาการ การวิจัย และการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมในการอนุรักษ์ยกระดับการแสดงพื้นบ้านแขนงนี้

เอกสารอ้างอิง

จินตนา สายทองคำ. (2558). *นาฏศิลป์ไทย รำ ระบำ ละคร โขน*. เจ ปริ้นท์.

ณัฐภา นาฏยนาวิน. (2558). *การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ชุดทาส*. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

ดาริณี ชำนาญหมอ. (2557). การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์เพื่อผู้หญิงกับยุติความรุนแรง. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

นันท์ทยา ลำดวน. (2531). *วรรณคดีการละคร*. โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ. (2543). การใช้สีในการสร้างสารเพื่องานประชาสัมพันธ์. *วารสารสุทธิปริทัศน์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, *14*(43), 64 - 84.

มาลินี แทนบุญ. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์กระตุกอีด*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์กาขาว*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผาวิก*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

มาลินี แทนบุญ. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์อสุรินทนารี.* [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

สมชาย วาสุกรี. (2546). *การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของละครเท่งตุ๊ก คณะ ส.บัวน้อย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี.* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

สมถวิล วิเศษสมบัติ. (2525). *วรรณคดีการละคร.* อักษรบัณฑิต.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จักรวาล มงคลสุข. (ผู้ก่อตั้งคณะจักรวาลมงคลศิลป์). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2563.

จีรประทีป ทองเปรม. (ประธานศูนย์วัฒนธรรมอำเภอแหลมสิงห์). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2563.